

TÜNDÉRORSZÁG KUTATÓJÁNAK

*a szívem kolumbusz árbockosárból
kiáltó matróza mikor
idáig érkezem*

*minden más táj csak óceán
ez itt a föld
a föld nekem
(Kányádi Sándor)*

A föld Erdély, az egykori Tündérország, ahogyan Kodály fogalmazott, és természetesen hozzá tartozóan zenei és táncos hagyománya. Kányádihoz hasonlóan szintén Erdély, ezen belül a Székelyföld szülöttje Pávai István népzenekutató, akit e kötettel köszöntünk 70. születésnapja alkalmából. Nála is meghatározó, szellemiségének, kutatói létének kitörölhetetlen és utánózhatatlan jegye székelysége, és ebből fakadó humora. Egyéniségéhez hozzátartozik, hogy előbb székely, és csak utána kutató, tanár, kolléga. Szerencsés párosításként azonban származása, főleg népcsoportját jellemző észjárása mindig is segítette szakmájában. A második világháborút követően az erdélyi magyarság egy ideig még jelentősebb autonómiával és intézményhálózattal rendelkezett, amelynek köszönhetően Pávai jó iskolákba járhatott. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte a Gheorghe Dima Zeneakadémián. Muzikológusi diplomamunkáját a Sóvidék népzenejéről írta. Témaválasztása részben családi kötődéseinek köszönhető: anyai nagyszülei Korondon éltek, ahol Pávai gyermekkorában sok időt töltött. Kolozsváron, az egyetemen meghatározó tanárai voltak a Kodály-növendék Jagamas János és a magyar-román interetnikus kutatások legfontosabb képviselője, Szenik Ilona. Az egyetem elvégzése után a kulturális életben zenei szaktanácsadóként, tanárként, előadóművészként, a Marosvásárhelyi Rádió zenei szerkesztőjeként dolgozott, miután muzikológusként, népzenekutatóként nem volt lehetősége elhelyezkedni. Rádiós szerkesztőként élte meg Marosvásárhelyen a „Fekete márciusként” elhíresült magyarelleses pogromot 1990. március 19–20-án. 1994-ben meghívást kapott a budapesti Néprajzi Múzeumba, és ennek köszönhetően döntött úgy, hogy családjával Magyarországra költözik, ahol végre

a végzettségének megfelelő állást kaphatott: 1994-től lett a Néprajzi Múzeum főmuzeológusa és a Népzenei Osztály vezetője, valamint ezzel párhuzamosan az MTA Zenetudományi Intézet tudományos munkatársa. A múzeumban 1998-ig volt alkalmazásban, amikor a Magyar Állami Népi Együttes Hagyományőrző Műhelyének vezetésével bízták meg. A Zenetudományi Intézetnek 1993 óta népzene-kutatója, jelenleg tudományos főmunkatársa, 1999–2002 között a Népzenei Archivum, 2019 óta a Népzene- és Néptánc-kutató Osztály és Archivum vezetője. Aktívan részt vett a Hagyományok Háza létrehozásában, alapítója az intézmény Folklórdokumentációs Könyvtár és Archivumának, amelyet 2001–2016 között irányított. 1998 óta tanít a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen a zenetudományi és 2007 óta a népzene-szűkező képzésben. Ez utóbbinak alapító oktatója, a tanterv elméleti részének egyik kidolgozója. 2017 óta az egyetem posztgraduális képzése (DLA) népzenei alprogramjának vezetője, az Egyetemi Doktori Tanács tagja, 2018 óta habilitált egyetemi tanár.

Tudományos munkásságában elsődlegesen Martin György népi tánczenére vonatkozó kezdeti kutatásait folytatta, és tárta fel összefüggésrendszerükben a táncokat kísérő zenék jellegzetességeit a magyar hagyományban, erőteljes interetnikus – főként román – és történeti kitekintéssel. Terepmunkái során több mint 500 órányi – sok esetben unikális – felvételt készített. Komplex megközelítésen nyugvó gyűjtési módszertana, amely a korunk technikai vívmányai kínálta lehetőségeket messzemenően használja, a későbbi generációk, de a kortársak számára is példaértékű. Kutatási eredményeinek legfontosabb összegzése, a 2012-ben Kolozsváron megjelent, *Az erdélyi magyar népi tánczene* című kötet (angol nyelven 2020-ban adták ki) a magyar népzene-kutatás nagy formátumú monográfiáinak sorát gyarapítja. Dialektológiai kutatásaiban az egyes területek táncainak és népi tánczenéjének sajátosságait a nagytájak túlzottan általános és ezért sokszor nem értékelhető szintje helyett a közép- és kistájakra fókuszálva határozta meg szintén iskolateremtő módon, bevonva a vizsgálatba nemcsak a zenei és táncfelvételeket, lejegyzéseket, hanem az adott területről gyűjtött emlékeket, emlékeztetéseket, régi fényképek helyszíni digitalizálásával és az oral history módszerével. Az utóbbi években megjelent kiadványaival (*Jagamas János népzenei gyűjteménye* 2014, *Magyarózd népzeneje* 2015, *A Sóvidék népzeneje* 2016, *Szenik Ilona népzenei gyűjteménye* 2019) a folklóradatok adatbázis-szemléletű, komplex közreadását valósítja meg, amelyben az adott témához tartozó tényleges hang- és képfelvételek leíró adataikkal, járulékos dokumentációjukkal együtt megismerhetők, tanulmányozhatók.

Tudományos, ismeretterjesztő és oktatói munkásságát, amelyet a szülőföldjével ápolat folyamatos és mélyreható kapcsolat jellemez, számos

szakmai és közösségi díjjal, állami kitüntetéssel ismerték el: 2012-ben A Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével, 2015-ben Szabolcsi Bence-díjjal, 2017-ben Udvarhelyszék Kultúrájáért életműdíjjal, 2018-ban Martin György-díjjal és 2019-ben a Hargita Megye Tanácsa által adományozott Kájoni János-díjjal.

Az elismerést kifejező díjaknál sokkal fontosabb azonban, hogy tizenöt éve egyetemi és posztgraduális szinten adhatja át a fiatalabbaknak ismereteit a népzeneről, a néptáncról, a Kárpát-medencei folklórról, nagyban segítve ezzel a magyar népzene kutatás utánpótlás-nevelését. Tanítványai közül többeket, akik zenei hagyományunk odaadó híveivé, rejtett igazságainak avatott értőivé váltak, már kollégaként üdvözölhetünk a szakmában, tanúsítva, hogy Pávai hiteles kutatóként és emberként, székelyként igazi mesterévé vált a fiatalabb nemzedékeknek. Mesternek kijáró tisztelettel, szeretettel és jókívánságainkkal ajánljuk tehát, idősebb és fiatalabb kutatótársak, tanítványok, e kötetet Pávai Istvánnak, abban a reményben, hogy a tanulmányok összessége – illő hasonlattal élve – inkább egy összeszokott, hagyományos vonósbanda színekben gazdag, stílusos előadására, semmint az alkalmilag, szükségből összeállt zenészek „nem az hallszik, amit játszik” típusú játékára emlékeztet.

Richter Pál

